

Рекомендована д. фармац. наук, проф. О. М. Заліською
УДК 615.1:616.72:339.13

АНАЛІЗ ПРОБЛЕМ ТА РОЗРОБКА ЗАХОДІВ ЩОДО ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФАРМАЦЕВТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ХВОРИХ НА ЛЕЙКОЗИ В УКРАЇНІ

© Г. Л. Панфілова, О. В. Цурікова

Національний фармацевтичний університет, Харків

Резюме: у статті представлено результати анкетування лікарів онкологів та гематологів за комплексом питань, що стосуються організації надання медичної допомоги та фармацевтичного забезпечення хворих на лейкози в Україні. За одностайною оцінкою лікарів вирішення проблем в організації ефективної медичної та фармацевтичної допомоги повинно реалізовуватися у площині впровадження обов'язкового медичного страхування у практичну охорону здоров'я. Майже кожен другий експерт зазначив про низький рівень задоволення потреби у лікарських препаратах (варіант відповіді «менш ніж 25% від потреби у ліках»), а більше половини опитаних вважає недоцільним віддавати перевагу вітчизняним препаратам-аналогам при бюджетних закупівлях ліків. До основних проблем в організації фармацевтичного забезпечення хворих на лейкози експертами віднесені фінансові за змістом («низькі доходи населення» та «недостатній рівень бюджетного фінансування цільової програми «Онкологія»), важливого значення набуває також «відсутність системної та чіткої державної політики у фармацевтичному секторі економіки». За результатами проведених досліджень розроблений перелік заходів щодо підвищення ефективності фармацевтичного забезпечення хворих на лейкози в Україні, які повинні реалізовуватися на двох рівнях (макроекономічному та рівні закладів охорони здоров'я).

Ключові слова: експертне опитування, лейкоз, фармацевтична допомога, фармацевтичне забезпечення.

Вступ. За даними Національного канцер-реєстру, лейкози стабільно займають перші позиції в структурі захворюваності та смертності населення від злоякісних новоутворень серед вікової групи від 0 до 17 років, яка формує потенціал нашої держави та суспільства в цілому. За умов негативної тенденції до планомірного вимирання населення України, яка спостерігається упродовж останнього десятиліття, високий рівень смертності від лейкозів серед найбільш перспективної групи мешканців країни виглядає як соціально значуще питання. За умов фінансово-економічної кризи і, як наслідок, хронічного дефіциту у фінансуванні вітчизняної онкогематологічної служби, доступність фармацевтичної допомоги, що надається хворим на лейкози в Україні, залишається вкрай низькою [2, 5–7]. Важливе місце у визначенні напрямків подолання проблеми низького рівня ефективності надання медичної та фармацевтичної допомоги хворим на лейкози має аналіз думки лікарів (онкологів, гематологів), які в системі охорони здоров'я (СОЗ) постають як основний взаємопов'язувальний елемент у відносинах між пацієнтами та фармацевтичними працівниками [1, 4, 7].

Методи дослідження полягали у визначенні проблем та розробці заходів щодо підвищення ефективності організації фармацевтичного забезпечення хворих на лейкози в Україні. Для досягнення мети були розроблені такі завдання: провести анкетування лікарів та обробити його результати; визначити основні проблеми в організації надання медичної та фар-

мацевтичної допомоги хворим на лейкоз в Україні за комплексом напрямків; за результатами систематизації результатів попередньо проведених досліджень та даних анкетування лікарів розробити заходи з підвищення рівня ефективності фармацевтичного забезпечення хворих на лейкози в Україні.

Об'єктами досліджень були обрані дані експертного опитування лікарів онкологів та гематологів, яке проводилось протягом 2012–2014 рр. у Донецькій, Дніпропетровській, Львівській, Вінницькій, Полтавській, Харківській, Київській областях та АР Крим (м. Сімферополь, м. Керч, м. Євпаторія, м. Севастополь). При визначенні обсягу вибірки респондентів враховано рівень необхідної точності отриманих досліджень. Так, точність повинна була бути такою, що допустимий інтервал встановлювався на рівні $\Delta = \pm 0,05$, а 95,0 % – необхідний рівень достовірності [8]. Всього було розіслано 150 (100 %) анкет, з яких було повернено 137 (91,33 %) примірників. Внаслідок недбалого ставлення до роботи було прийнято 126 (84,0 %) анкет. З кожної анкети розраховували показник компетентності респондентів [7]. У подальшому використовували дані анкет експертів з дуже високим, високим та достатнім рівнями компетентності (92 опитаних – 73,02 % від загальної кількості прийнятих до роботи анкет). З метою отримання достовірних даних за допомогою табличного процесора Microsoft Office Excel 2010 та стандартних програм прикладного статистичного аналізу Statistica 6.0 (ліцензія програмного продукту V.7. English – V.6 Russia

К 892818) була здійснена оцінка однорідності сукупності опитаних та ступінь узгодженості їх думок [8].

Результати й обговорення. Результати обробки даних на перше запитання анкети (*«Вкажіть, будь-ласка, основні фактори, які впливають на призначення ЛП, що використовуються у патогенетичному лікуванні лейкозів»*) наведені у таблиці 1. Нами був складений рейтинг важливості факторів у призначенні ЛП, які використовуються у фармакотерапії лейкозів.

Як видно з даних таблиці 1, лідируючими є фактори клініко-економічного та нормативного-правового характеру. Замикають рейтинг фактори, що пов'язані з традиційністю призначень та можливістю застосування того або іншого найменування ЛП за відсутністю більш ефективного. Такі важливі для організації ефективного фармацевтичного забезпечення фактори, як «низька ціна препарату» та «інформація про наявність ЛП в аптечній мережі, що обслуговує ЗОЗ», посіли у рейтингу VI та VII позиції. На закриті запитання *«Чи задоволені Ви рівнем організації та фінансуванням профілактичної роботи, лікувально-діагностичного процесу та фармацевтичного забезпечення хворих на лейкози в Україні?»* з загальної кількості опитаних тільки 8 (8,70 %) експертів дали стверджувальну відповідь, 6 опитаних (6,52 %) мали труднощі з відповіддю. Більшість експертів (63 експерти або 68,48 %) дали варіант відповіді «Частково задоволені», а 15 опитаних (16,30 %) відмітили негативний варіант відповіді. Тобто кожен шостий опитаний лікар висловив своє незадоволення загальним рівнем організації та фінансуванням медичної допомоги та фармацевтичним забезпеченням хворих на лейкози в Україні.

Далі лікарі повинні були визначити основні напрямки вирішення зазначеної проблеми. Результати досліджень представлені у таблиці 2. Слід зазначити, що до переліку варіантів відповідей спеціально були включені різні за рівнем реалізації (макро- та мікро-рівень) та характером напрямки. На нашу думку, це дозволяє розширити масштаб розгляду проблеми. До трійки напрямків-лідерів, за оцінкою фахівців, увійшли наступні: «реформування вітчизняної системи охорони здоров'я у напрямку впровадження моделі ОМС; «матеріально-технічне переобладнання ЗОЗ»; «активізація та координація діяльності громадських та благодійних фондів». Наявність останнього з поданих напрямків у складі трійки-лідерів є специфічним для онкогематології. Активна підтримка хворих на лейкози та членів їх родин є одним з найважливіших напрямків у діяльності громадських та благодійних організацій, що функціонують в онкології за кордоном та в Україні. Важливою перешкодою в організації роботи вітчизняних благодійних організацій є відсутність відповідної нормативно-правової бази та продуктивного досвіду в організації ефективної роботи. Важливе значення лікарі приділяють також питанню реформування онкогематологічної служби в Україні (IV позиція у рейтингу) та підвищенню заробітної плати медичним працівникам (V позиція).

Приблизно кожен другий опитаний лікар (58,70 % – 52,17 % від загальної кількості опитаних) вважає за необхідне «впровадження ДЦП «Гематологія», «збільшення доходів населення» та «посилення ролі

Приблизно кожен другий опитаний лікар (58,70 % – 52,17 % від загальної кількості опитаних) вважає за необхідне «впровадження ДЦП «Гематологія», «збільшення доходів населення» та «посилення ролі

Таблиця 1. Рейтинг факторів щодо призначень ЛП у хворих на лейкози

Фактори	Кіль-ть опит.	%	Рейтинг фактора
Клінічна стадія розвитку патологічного процесу	92	100,00	I
Загальний стан хворого	92	100,00	I
Наявність лікарського препарату (ЛП) у протоколах надання медичної допомоги за спеціальністю «Гематологія» та Державному формулярі (ДФ) лікарських засобів (ЛЗ)	86	93,48	II
Наявність доказової бази за параметрами ефективність/безпеку/раціональність	74	80,04	III
Власний клінічний досвід ефективності застосування ЛП у лікуванні хворих	67	72,83	IV
Низький рівень розвитку побічної дії ЛП у пацієнтів	51	55,44	V
Низька ціна препарату	34	36,96	VI
Інформація про наявність ЛП в аптечній мережі, що обслуговує склад охорони здоров'я (ЗОЗ)	27	29,35	VII
Вираженість симптоматичних проявів захворювання на фоні прийому препаратів	25	27,17	VIII
Інші причини	18	19,57	IX
Традиційність застосування	15	16,30	X
Застосування саме цього найменування у зв'язку з відсутністю більш ефективного ЛП	10	10,87	XI

Таблиця 2. Основні напрямки вирішення проблеми підвищення рівня організації та фінансування лікувально-діагностичного процесу й фармацевтичного забезпечення хворих на лейкози (думка експертів)

Напрямки вирішення проблеми	Кіль-ть опит.	%	Рейтинг фактора
Реформування вітчизняної системи охорони здоров'я у напрямку впровадження моделі обов'язкового медичного страхування (ОМС)	92	100,00	I
Матеріально-технічне переобладнання ЗОЗ	84	91,30	II
Активізація та координація діяльності громадських та благодійних фондів	83	90,22	III
Реформування онкогематологічної служби України	77	83,70	IV
Підвищення заробітної плати медичним працівникам	68	73,91	V
Впровадження державної цільової програми (ДЦП) «Гематологія»	54	58,70	VI
Збільшення доходів населення	51	55,44	VII
Збільшення обсягів державного фінансування зі збереженням існуючої бюджетної моделі фінансування медицини	50	54,35	VIII
Посилення ролі державних органів у процесі контролю за розподілом та ефективністю використання бюджетних коштів	48	52,17	IX
Підвищення вимог до кваліфікаційного рівня лікарів та фармацевтів	12	13,04	X
Розвиток сімейної медицини у практичній охороні здоров'я	7	7,61	XI

державних органів у процесі контролю за розподілом та ефективністю використання бюджетних коштів». Цікавим є той факт, що при наявності стовідсоткової підтримки опитаними лікарями напрямку запровадження соціальної моделі ОМС, половина з них же (50 опитаних – 54,35 %) вважає за необхідне збільшення обсягів державного фінансування зі збереженням існуючої бюджетної моделі фінансування медицини. Встановлене протиріччя в оцінці експертами напрямків вирішення проблеми, яка розглядається, пов'язане, на нашу думку, з інертністю мислення або недостатнім рівнем обізнаності лікарів за комплексом проблем щодо впровадження ОМС у вітчизняну СОЗ.

На наступне закрите запитання **«Як можна оцінити рівень забезпечення потреби в ЛП у ЗОЗ, де Ви працюєте?»** практично кожен другий опита-

ний (43,49 %) відмітив варіант відповіді «менш ніж 25 % від потреби у ЛП» (рис. 1). Жоден лікар не відмітив відповідь «0% від необхідної потреби у ЛП» та «100 % задоволення потреби в ЛП».

На запитання **«Як часто у Вас виникає необхідність призначення дорогих імпорتنих ліків, що не входять до переліку ЛЗ і ВМП, які закуповуються за бюджетні кошти у ЗОЗ?»** практично однакова за кількістю сукупність опитаних експертів вказала варіанти відповідей «Часто» (38 лікарів – 41,30 %) та «Зрідка» (36 – 39,13 %), а решта обрала відповідь «Дуже часто» (18 – 19,57 %). При цьому жоден опитаний лікар не відмітив варіант відповіді «Не виникає ніколи». Враховуючи вкрай низьку платоспроможність населення України, логічним виглядає результат відповіді лікарів на наступне запитання **«Як часто пацієнти відмовляються від**

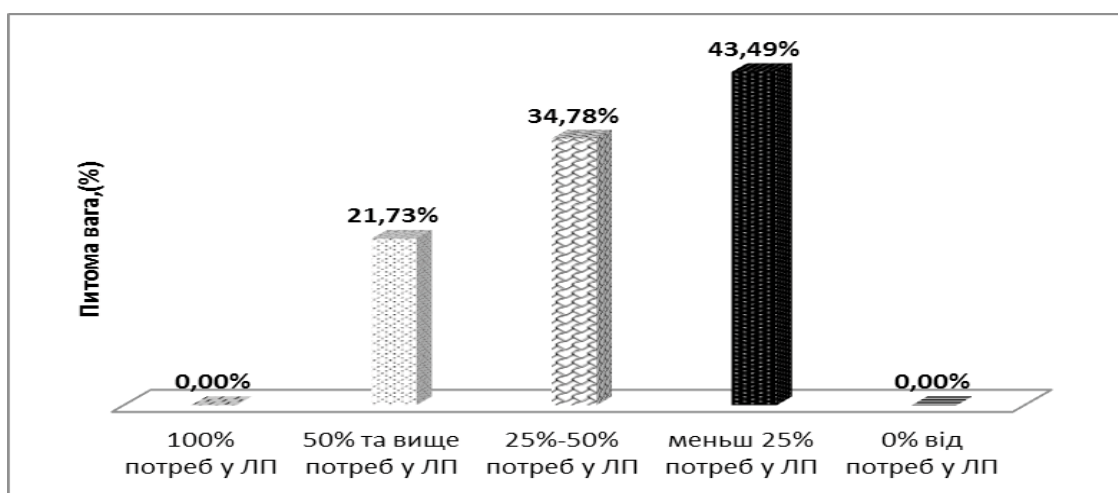

Рис. 1. Експертна оцінка рівня задоволення потреби в ЛП у ЗОЗ.

прийому ЛЗ, що пропонуються у ЗОЗ, віддаючи перевагу самостійній купівлі імпорتنих препаратів-аналогів?». Три четвертих опитаних лікарів (70 експертів – 76,09 %) відповіли «Дуже рідко», а 18 (19,57 %) опитаних відмітили відповідь «Практично ніколи». Лише 4 експерти (4,35 %) відмітили відповідь «У 50 % випадків». Жоден лікар не зазначив варіант відповіді «У більшості випадків». Як бачимо, проблеми фінансового забезпечення в організації лікувально-діагностичного процесу та фармацевтичного забезпечення хворих на лейкози займають пріоритетне місце та потребують негайного вирішення, що повною мірою можливе лише за умов впровадження соціальної моделі ОМС.

Далі лікарям пропонували відповісти на таке запитання «Чи вважаєте Ви за доцільне при бюджетних закупівлях ЛЗ віддавати перевагу вітчизняним препаратам-аналогам?». За результатами обробки анкет встановлено, що більше половини опитаних 55 (59,78 %) відмітили негативний варіант відповіді. 28 експертів (30,44 %) опитаних лікарів мали труднощі з відповіддю, а всього 9 експертів (9,78 %) відповіли позитивно. Значна більшість експертів за умов дефіциту коштів у СОЗ вважають закупівлю імпорتنих ЛЗ, що застосовуються у хіміотерапії (ХТ), більш доцільною. Це зумовлено, на нашу думку, більш високими клініко-економічними параметрами ефективності застосування імпорتنих ЛП порівняно з вітчизняними препаратами-аналогам. Як свідчать результати маркетингового аналізу сегменту ринку протипухлинних препаратів (ПП), більшість найменувань імпорتنих препаратів, що представлені в Україні, є оригінальними ЛП [7]. Безумовним є той факт, що оригінальні ЛП апriori мають більш високі клініко-економічні характеристики, ніж їх препарати-генерики (копії).

Наступний блок запитань мав на меті визначити основні проблеми в організації ефективного забезпечення лікарів інформацією про ЛП. Питання інформаційного забезпечення лікувально-діагностичного процесу в практичній онкології та гематології набувають особливого значення за умов активного розвитку ринку ПП, що спостерігається у світі та в Україні. На запитання «Чи маєте Ви достатню інформацію стосовно нових препаратів і схем ХТ хворих на лейкози?» більше половини 54 (58,69 %) опитаних лікарів відповіли позитивно. Про частковий характер задоволення інформаційних потреб було зазначено у 24 анкетах (26,09 %), 13 експертів (14,13 %) мали труднощі з відповіддю і лише один експерт відмітив відповідь «Немаю достатньо». Наступне питання передбачало на меті визначити оптимальні форми надання інформації про нові ЛЗ та схеми ХТ хворих на лейкози. Найбільшу кількість відповідей набрали такі форми надання інформації, як «аналітичні та стислі огляди» та «анотації на монографії, журнальні статті тощо». Зазначені варіанти відповідей відмітили по 70 (76,09 %) лікарів відповідно. Далі з істотним відривом були представ-

лені такі варіанти відповідей, як «автоматизовані інформаційно-пошукові системи» – 42 (45,65 %) експерти. «Тематичні огляди» вважають ефективними 30 (32,61 %) експертів, а «експрес-інформацію або сигнальні повідомлення» – 23 (25,00%) лікарів. Варіант відповіді «теле- та радіореклама» був зазначений всього 7 (7,61 %) експертами. Цей факт є логічним, враховуючи особливості надання фармацевтичної та медичної допомоги хворим на лейкози. Так, за даними клініко-економічного аналізу (КЕА) лікарських призначень хворим на лейкози, що проводився нами раніше, встановлено значне домінування (до 90 %) рецептурних ЛЗ, реклама яких у відкритому інформаційному просторі заборонена. Тому зрозуміло є спрямованість опитаних лікарів на фахову за змістом та формою подання інформацію. Представників фармацевтичних компаній повинен зацікавити той факт, що жоден з опитаних лікарів не відмітив варіант відповіді «Рекламні листи та інформаційні буклети, що пропонуються представниками фірм-виробників ЛП».

Наприкінці анкети були представлені питання, відповіді на які дали змогу оцінити рівень фармацевтичного забезпечення хворих на лейкози. Враховуючи реалії існуючої системи фармацевтичного забезпечення в Україні, логічним виглядає результат опитування лікарів на запитання «У ЗОЗ, де Ви працюєте, є міжлікарняна аптека державної (комунальної) власності, що обслуговує стаціонарних хворих?». Більш ніж три четвертих опитаних (71 лікар – 77,17 %) відповіли негативно. Мали труднощі з відповіддю 8 опитаних (8,70 %), а решта відповіли позитивно (13 експертів – 14,13 %). У разі негативної відповіді експертам було запропоновано визначити доцільність впровадження діяльності зазначеної аптеки. Більшість експертів, які відповіли негативно на попереднє запитання (56 лікарів – 78,87 % від 71 опитаних), вважають за необхідне організацію роботи у ЗОЗ міжлікарняної аптеки, яка б спеціалізувалася на обслуговуванні стаціонарних хворих. Два експерти (2,82 %) відмітили варіант відповіді «Ні, не потрібно», а 13 (18,31%) опитаних мали труднощі з відповіддю. Далі експертам було запропоновано визначити рівень співпраці аптечних закладів та ЗОЗ, у яких вони безпосередньо працюють у напрямку організації ефективного лікування хворих на лейкози. Результати опитування наведені на рисунку 2.

Як бачимо, більшість опитаних (52 лікарів) оцінюють рівень зазначеної співпраці як «задовільний». Кожен третій опитаний (30 експертів) відмітили варіант відповіді «низький» і лише 10 лікарів вважають, що ефективність співпраці аптечних закладів та ЗОЗ, де вони працюють, висока. Позитивним є той факт, що жоден експерт, відповідаючи на зазначене питання, не відмітив варіант відповіді «незадовільний».

Важливим етапом досліджень, на нашу думку, стало визначення факторів, які впливають на рівень

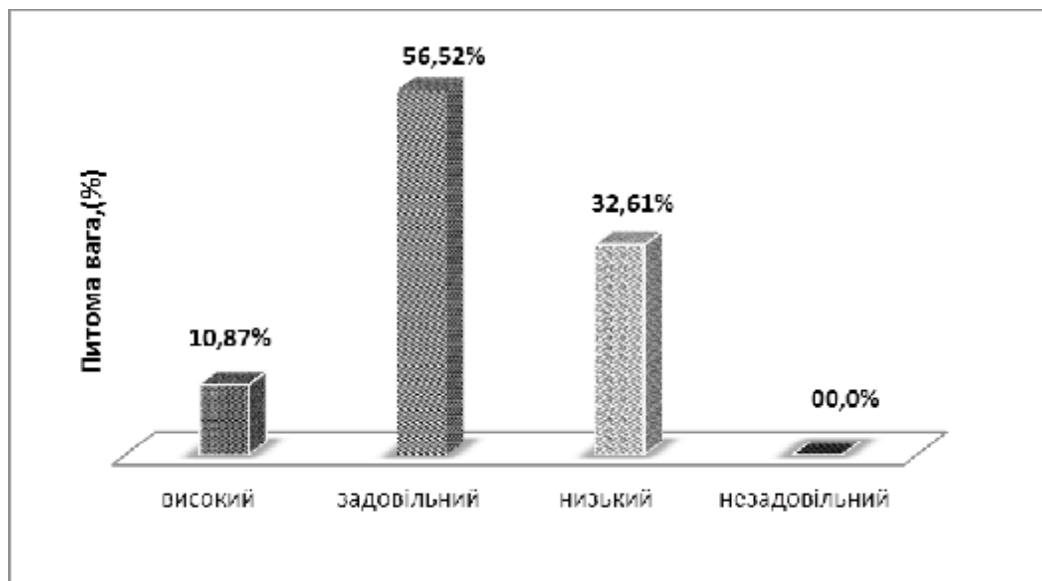

Рис. 2. Оцінка експертів рівня співпраці аптечних закладів та ЗОЗ в організації лікувального процесу хворих на лейкози.

співпраці аптечних закладів та ЗОЗ, а також проблем у фармацевтичному забезпеченні хворих на лейкози в Україні (табл. 3). До основних (I–III позиції у рейтингу) експертами були віднесені фактори

Таблиця 3. Рейтинг факторів, що впливають на рівень співпраці аптечних закладів та ЗОЗ та основних проблем у фармацевтичному забезпеченні хворих на лейкози в Україні

Фактори/Проблеми	Кіль-ть опит.	%	Рейтинг фактора
Фактори, що впливають на рівень співпраці аптечних закладів та ЗОЗ			
Цінова доступність ЛП	71	77,17	I
Кваліфікаційний рівень лікарів та провізорів/фармацевтів	67	72,83	II
Широта асортименту ЛП, що пропонується в аптеці	66	71,74	III
Територіальна близькість аптечних закладів	61	66,30	IV
Особисті якості та налагоджені контакти керівників закладів	39	42,39	V
Рівень інформаційної роботи аптечного закладу	32	34,78	VI
Традиційний характер стосунків, що напрацьований роками співпраці	5	5,43	VII
Форма власності аптеки	4	4,35	VIII
Проблеми у фармацевтичному забезпеченні хворих на лейкози в Україні			
Низькі доходи населення	87	94,57	I
Недостатній рівень бюджетного фінансування цільової програми «Онкологія»	68	73,91	II
Відсутність системної та чіткої державної політики у фармацевтичному секторі економіки	57	61,97	III
Домінування бізнесових інтересів аптеки над її соціальною функцією	54	58,70	IV
Хаотичний характер розвитку вітчизняного фармацевтичного ринку	52	56,52	V
Високий рівень корупції у фармацевтичному бізнесі	50	54,35	VI
Відсутність дієвих механізмів компенсації (реімбурсації) вартості спожитих ліків	47	51,09	VII
Недостатній рівень кваліфікації провізорів/фармацевтів	21	22,83	VIII
Нецільове використання бюджетних коштів	18	19,57	IX
Відсутність фінансової зацікавленості аптек у співпраці з ЗОЗ, що обслуговують хворих на лейкози	12	13,04	X

«цінової доступності ЛП», «кваліфікаційного рівня лікарів та провізорів/фармацевтів» та наявності «широкого асортименту препаратів у аптеках». Важливе значення в організації зазначеної співпраці, на думку опитаних лікарів, має наявність територіальної близькості аптек та ЗОЗ один від одного (IV позиція у рейтингу). Далі, з істотним відривом (39 опитаних – 42,39%), представлений фактор «особисті якості та налагоджені контакти керівників закладів».

Практично кожен третій експерт вважає важливим фактором «рівень інформаційної роботи аптечного закладу». Найменшу кількість відповідей (4 експерти – 4,35 %) отримав варіант «форма власності аптеки», що є цікавим, враховуючи той факт, що 56 опитаних лікарів вважають за необхідне організацію роботи міжлікарняної аптеки саме державної (комунальної) форми власності, яка б спеціалізувалась на обслуговуванні стаціонарних хворих.

Домінуючими проблемами в організації ефективного фармацевтичного забезпечення хворих на лейкози більшість експертів вважає фінансові, а саме «низькі доходи населення» та «недостатній рівень бюджетно-

го фінансування цільової програми «Онкологія» (I та II позиції у рейтингу відповідно), що є логічним, враховуючи реалії сьогодення за умов функціонування бюджетної моделі медицини в країні. Замикає трійку лідерів варіант відповіді «відсутність системної та чіткої державної політики у фармацевтичному секторі економіки» (61,97 %). Кожен другий опитаний лікар вважає важливим вплив на ефективність зазначеного процесу внутрішніх факторів розвитку вітчизняної системи фармацевтичного забезпечення населення. Варіанти відповідей «домінування бізнесових інтересів аптеки над її соціальною функцією» (58,70 %), «хаотичний характер розвитку вітчизняного фармацевтичного ринку» (56,52 %), «високий рівень корупції у фармацевтичному бізнесі» (54,35 %) у рейтингу факторів були представлені один за одним. Окрім цього, половина опитаних (51,09 %) оцінили важливість такого фактора, як «відсутність дієвих механізмів компенсації (реімбурсації) вартості спожитих ліків». Незначним чином впливають на фармацевтичне забезпечення хворих на лейкози, на думку лікарів, такі фактори: «недостатній рівень кваліфікації провізорів/

Таблиця 4. Заходи з підвищення ефективності фармацевтичного забезпечення хворих на лейкози в Україні

Перелік заходів за рівнями їх реалізації в Україні
Макроекономічний рівень:
впровадження соціальної моделі ОМС; перегляд складу діючого Національного переліку основних ЛЗ і ВМП на відповідність вимогам сучасної онкогематології (наприклад, внесення змін за такими найменуваннями, як іматиніб, дазатиніб та нілотиніб); державна підтримка вітчизняного виробника ПП за допомогою механізмів кредитування, оподаткування, ціноутворення та інвестування; розробка та ефективне впровадження антикризової програми у сфері організації тендерних торгів з закупівель ЛЗ за ДЦП; державна підтримка аптечних закладів різних форм власності та господарювання, що спеціалізуються на обслуговуванні онкогематологічних хворих, в т. ч. на лейкози; налагодження плідної співпраці з міжнародними організаціями, що займаються питаннями допомоги хворим на онкогематологічні патології, в т. ч. на лейкози; розробка та впровадження дієвих механізмів компенсації вартості спожитих ЛП для різних верств населення та груп хворих; підвищення рівня профілактики та первинної діагностики онкогематологічних захворювань, особливо у регіонах з високими показниками захворюваності, смертності та поширеності гемобластозів, в т. ч. лейкозів; розробка та впровадження ДЦП «Гематологія», яка вже проходила процедуру експертної оцінки та громадського обговорення у 2010 р.; підвищення рівня оплати праці лікарів-онкологів та лікарів-гематологів; створення з боку держави сприятливих умов щодо ефективної співпраці громадських, благодійних та інших організацій, з одного боку, та з ЗОЗ й виробників ПП, з іншого; підвищення рівня післядипломної підготовки лікарів-онкологів та лікарів-гематологів.
Рівень спеціалізованих ЗОЗ, у яких надають медичну допомогу та здійснюється фармацевтичне забезпечення хворих на лейкози (мікроекономічний):
впровадження постійно діючих формулярних комітетів у складі ЗОЗ, метою функціонування яких є КЕА раціональності використання ресурсів, що виділяються з державного бюджету та страхових компаній з ОМС; активізація співпраці клінічних провізорів з лікарями за комплексом питань, що стосуються впровадження раціональних моделей фармацевтичного забезпечення хворих за умов обмеженого характеру фінансування ЗОЗ; впровадження автоматизованих пошуково-інформаційних систем в організацію надання медичної допомоги та фармацевтичного забезпечення хворих на лейкози, насамперед з метою постійного моніторингу вітчизняного ринку ПП, структури лікарських призначень та споживання ЛЗ; підвищення ефективності співпраці лікарів з провізорами/фармацевтами, що здійснюють фармацевтичне забезпечення хворих на лейкози

фармацевтів» (22,83 %); «нецільове використання бюджетних коштів» (19,57 %); «відсутність фінансової зацікавленості аптек у співпраці з ЗОЗ, що обслуговують хворих на лейкози» (13,04 %). За результатами проведеного анкетування лікарів та систематизації даних досліджень, проведених нами раніше, а також враховуючи українські наміри щодо вступу країни до ЄС та реформування вітчизняної СОЗ у напрямку впровадження ОМС, нами запропоновані заходи з підвищення ефективності фармацевтичного забезпечення хворих на лейкози на двох рівнях, а саме макроекономічному (**перший рівень реалізації заходів**) та рівні ЗОЗ (**другий рівень**) (табл. 4) [3, 5–7].

Висновки. 1. За результатами обробки даних анкетування встановлено, що у рейтингу важливості факторів, які впливають на призначення ЛП, лідируючі позиції зайняли фактори клініко-економічного та нормативно-правового характеру. Найменш важливими, на думку експертів, є ті, що пов'язані з традиційністю призначень та можливістю застосування того або іншого найменування ЛП за відсутністю більш ефективного препарату.

2. Доведено, що більшість експертів лише частково задоволена рівнем організації та фінансування медичної допомоги та фармацевтичного забезпечення хворих на лейкози, а основним напрямком вирішення зазначеної проблеми 100 % опитаних вважають впровадження ОМС в Україні.

3. Практично кожен другий експерт зазначив про низький рівень задоволення потреби в ЛП (варіант відповіді «менш ніж 25 % від потреби у ЛП»), а більше половини опитаних вважає за недоцільне віддавати перевагу вітчизняним препаратам-аналогам при бюджетних закупівлях ЛЗ.

4. Встановлене суперечливе ставлення експертів в оцінці частоти призначень ЛП, які закуповуються за бюджетні кошти. Практично аналогічна кількість

опитаних відмітили варіант відповіді «часто призначаються» та «рідко призначаються». При цьому 75 % експертів зазначили, що пацієнти «дуже рідко» відмовляються від приймання наявних у ЗОЗ ЛП, віддаючи перевагу самостійній оплаті імпортованих препаратів-аналогів.

5. Більше половини лікарів вважає, що мають достатню інформацію про нові ЛП та схеми ХТ, а найбільш доцільними у роботі вважають такі форми її отримання, як «аналітичні та стислі огляди» та «анотації на монографії, журнальні статті тощо».

6. Понад 77,1 % опитаних зазначили в аптеках про відсутність міжлікарняної аптеки державної (комунальної) форми власності, яка обслуговувала стаціонарних хворих у ЗОЗ, де вони працюють, а 56 експертів вважають за доцільне організацію роботи зазначеної аптеки.

7. Більше половини опитаних лікарів оцінили рівень співпраці аптекних закладів та ЗОЗ, де вони працюють як «задовільний», а основним фактором, який впливає на її рівень, вважають «цінову доступність ЛП».

8. До основних проблем в організації фармацевтичного забезпечення хворих на лейкози експерти віднесли фінансові за змістом фактори, а саме «низькі доходи населення» та «недостатній рівень бюджетного фінансування цільової програми «Онкологія». Важливе значення, на думку експертів, має проблема «відсутності системної та чіткої державної політики у фармацевтичному секторі економіки».

9. Систематизація отриманих результатів та даних раніше проведених досліджень дозволила розробити перелік заходів щодо підвищення ефективності фармацевтичного забезпечення хворих на лейкози в Україні, які повинні реалізовуватися на двох рівнях (макроекономічному та рівні ЗОЗ). Розробка ефективних механізмів їх реалізації й формує спектр перспективних досліджень у зазначеному напрямку.

Література

1. Видиборець С. В. Сучасні досягнення в діагностиці та лікуванні гострих лейкозів / С. В. Видиборець // *Здоров'я України*. – 2008. – № 17/1. – С. 60–62.
2. Мендрік О. А. Фармакоеконімічні дослідження лікарських засобів, які використовуються в онкогематології : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. фармацевт. наук : [спец.] 15.00.01 «Технологія ліків, організація фармацевтичної справи та судова фармація» / Мендрік Олена Анатоліївна; Львів. нац. мед. ун-т ім. Данила Галицького. – Львів, 2013. – 24 с.
3. Немченко А. С. Дослідження стану організації фармацевтичної допомоги хворим за державними цільовими програмами «Туберкульоз», «СНІД», «Онкологія» та «Дитяча онкологія» / А. С. Немченко, Г. Л. Панфілова, Ю. В. Корж // *Управління, економіка та забезпечення якості в фармації*. – 2009. – № 3(5). – С. 65–71.
4. Новак Л. В. Онкогематологія в Україні: проблеми діагностики та лікування / Л. В. Новак, З. В. Масляк, В. Л. Матлан // *Онкологія*. – 2006. – Т. 8, № 2. – С. 163–170.

5. Панфілова Г. Л. Аналіз нормативно-правових та фармакотерапевтичних підходів у формуванні державних закупівель лікарських засобів для хворих на гемобластози в Україні / Г. Л. Панфілова, О. В. Цурикова // *Фармаком*. – 2014. – № 2. – С. 14–19.
6. Панфілова Г. Л. Клініко-економічний аналіз стану лікарського забезпечення хворих на лейкоз в Україні : методичні рекомендації / Г. Л. Панфілова, О. В. Цурикова. – К. : Український центр наукової медичної інформації та патентно-ліцензійної роботи, 2014. – 25 с.
7. Панфілова Г. Л. Обґрунтування заходів з підвищення ефективності фармацевтичного забезпечення хворих на лейкози в Україні : методичні рекомендації / Г. Л. Панфілова, О. В. Цурикова. – К. : Український центр наукової медичної інформації та патентно-ліцензійної роботи, 2014. – 33 с.
8. Реброва О. Ю. Статистический анализ медицинских данных. Применение пакета прикладных программ STATISTICA / О. Ю. Реброва. – М. : Медиасфера, 2003. – С. 208–216.

АНАЛИЗ ПРОБЛЕМ И РАЗРАБОТКА МЕРОПРИЯТИЙ ПО ПОВЫШЕНИЮ ЭФФЕКТИВНОСТИ ФАРМАЦЕВТИЧЕСКОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ БОЛЬНЫХ ЛЕЙКОЗАМИ В УКРАИНЕ

А. Л. Панфилова, О. В. Цурикова

Национальный фармацевтический университет, Харьков

Резюме: в статье представлены результаты анкетирования врачей онкологов и гематологов по комплексу вопросов, касающихся организации оказания медицинской и фармацевтической помощи больным лейкозами в Украине. Единогласно по оценке врачей решения проблем в организации эффективной медицинской и фармацевтической помощи должны реализоваться в плоскости введения обязательно медицинского страхования в практическое здравоохранение. Почти каждый второй эксперт указал на низкий уровень удовлетворения потребности в лекарственных препаратах (вариант ответа «менее чем 25 % от потребности в лекарствах»), а более половины опрошенных считают нецелесообразным отдавать предпочтение отечественным препаратам-аналогам при бюджетных закупках лекарств. К основным проблемам в организации фармацевтического обеспечения больных лейкозами экспертами отнесены финансовые по содержанию («низкие доходы населения» и «недостаточный уровень бюджетного финансирования целевой программы «Онкология»), важное значение имеет также «отсутствие системной и четкой государственной политики в фармацевтическом секторе экономики». По результатам проведенных исследований разработан перечень мероприятий по повышению эффективности фармацевтического обеспечения больных лейкозами в Украине, которые должны реализоваться на двух уровнях (макроэкономическом и уровне учреждений здравоохранения).

Ключевые слова: экспертный опрос, лейкоз, фармацевтическая помощь, фармацевтическое обеспечение.

ANALYSIS OF PROBLEMS AND DEVELOPING MEASURES TO IMPROVE THE EFFECTIVENESS OF THE PHARMACEUTICAL PROVIDING OF PATIENTS WITH LEUKOSIS IN UKRAINE

H. L. Panfilova, O. V. Tsurikova

National University of Pharmacy, Kharkiv

Summary: the article presents the results of the survey of doctors of oncology and hematology at a range of issues relating to the organization of medical and pharmaceutical care to patients with leukosis in Ukraine. Evaluation of all the doctors who participated in the survey, problem-solving in the organization of effective medical and pharmaceutical care must be realized in the plane the introduction of compulsory health insurance in the healthcare practice. Almost every second expert pointed out about the low level of satisfaction of needs in drug discovery (the answer is "less than 25 % of the need for drugs"). More than half of the respondents consider it inappropriate to give preference to domestic drugs peers in the implementation of the budget procurement of medicines. The main problems in the organization of pharmaceutical providing of leukosis patients, doctors attributed the financial ("low incomes" and "insufficient budget financing program "Oncology"). Experts also believe that the importance of a "lack of systematic and clear governmental policy in the pharmaceutical sector of the economy". The results of the research, a list of measures to improve the efficiency of pharmaceutical providing of leukosis patients in Ukraine. These measures should be implemented at two levels (macro-economic and health facility level).

Key words: expert survey, leukosis, pharmaceutical care, pharmaceutical providing.

Отримано 17.03.2015